

Ключевые слова: метафора, публицистическая метафора, концепт, інновація

Abstract. Journalistic texts require commonly known forms of expression that would be distinguished simultaneously for their freshness and originality. The language of press is the language of ideas, thoughts and emotions. A metaphor is a result of this universal resource that combines both rational and creative thinking, which not only amplifies the lexical structure of a language, but also stimulates the construction of new paradigms.

The phenomenon of metaphors in mass-media language is not deprived of its attention among academics. Within the boundaries of this research, significant attention is placed on the works of G. Lakoff and M. Johnson, V. Maslova, N. Arutyunova, A. Chudinov, O. Chadyuk, G. Valchuk, C. Datsyshyn, I. Filatenko, A. Baranov, T. Kosmeda and others.

The study aims to search for productive concepts of metaphorical expression within the margins of the newspaper "Day". Research methods included simultaneous mappings, sampling, and metaphorical simulations. The material for the study was gathered from data of metaphor libraries of aforementioned texts. The analysis showed a high frequency of the use of metaphorical expressions and their diversity. The statement ranges cover particularly relevant realities for the society, including the creation of new nominations based on activation: anthroponymy; terms from the realm of human social life and their perception of the world; terms to refer to things created by man or nature, and others. A significant part of the metaphorical organization of publications hold metaphors, which regard such aspects as human, society, things, nature, and color. Several examples include the concepts of "State / Ukraine / country / political reality / Newspaper "Day"- the body", "Disease", "Anatomy", "Physiology", "War" etc. These concepts are expressions of general attitudes and changes taking place in the society, and they influence the semantic-stylistic processes in language, verbalizing the potential for creative linguistic identities.

Observation include an increased activity of Russian-Ukrainian relations, evaluation of social processes and behaviors that are expressed using negative connotations, and low activity of optimistic metaphorical structures, the search of which may become the subject of further scientific research.

Key words: metaphor, journalistic metaphor, concept, innovation

УДК 811.161.2'367.335

СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНИМИ ОЗНАЧАЛЬНИМИ ТА З'ЯСУВАЛЬНИМИ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКИХ ГОВІРКАХ

СЬОМІНА Ольга Ігорівна, аспірантка Уманського державного педагогічного університету імена Павла Тичини (м. Умань)

Анотація. Статтю присвячено вивченню особливостей складнопідрядних речень у східноpodільських говірках, зокрема складнопідрядних із підрядними означальними та підрядними з'ясувальними реченнями. Зауважено, що діалектні особливості української мови активно вивчалися на фонетичному, лексичному і морфологічному рівнях. Діалектний синтаксис у науковій літературі не представлений системно, що відкриває широкі можливості для вивчення синтаксичного рівня української діалектної мови. Джерелом дослідження обрано діалектні тексти, зібрані в говірках Східного Поділля. У статті розглянуто групи складнопідрядні означальні речення та складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними, для чого вивчено класифікацію підрядних з'ясувальних речень різними мовознавцями. Визначено, що найбільш поширеними у східноpodільських говірках

© О. І. Сьоміна, 2016

серед підрядних означальних речень є речення зі сполучником *що*, які вказують на міру, ступінь або інтенсивність вираження ознаки. З'ясовано, що підрядні з'ясувальні речення найчастіше залежать від дієслова, яке має семантику мислення, волевиявлення, мовлення, спонукання. Підрядна частина таких речень може приєднуватися за допомогою сполучника або сполучного слова чи без них. Як і в літературній мові, підрядне речення стоїть після слова, яке воно пояснює.

Ключові слова: синтаксис, підрядне означальне речення, підрядне з'ясувальне речення, додаткове речення, сполучники, сполучні слова

Найменш дослідженим серед рівнів діалектної мови є синтаксичний, оскільки зафіксувати синтаксичні особливості дуже складно. Сучасний синтаксичний рівень східноpodільських говірок вимагає ґрунтовного опрацювання, що і визначає **актуальність** цієї розвідки.

Вивченню діалектного синтаксису присвячені праці таких науковців, як С. П. Бевзенко, П. М. Лизанець («Українські південнокарпатські говірки Затисся Виноградівського району Закарпатської області»), Й. О. Дзендзелівський («Спостереження над синтаксисом українських говірок нижнього Подністрів'я»), В. М. Брахов («Складнопідрядні конструкції говірок Переяслав-Хмельницького району у зв'язку з інтонацією»), В. І. Добош («Синтаксис українських південнокарпатських говорів»), І. Г. Матвіяс («Лінгвогеографічне дослідження українського діалектного синтаксису», «Особливості словосполучень у західноукраїнському варіанті літературної мови») тощо.

Синтаксис східноpodільських говірок частково був досліджений Є. Рудницьким («Зложене речення в гуманських діалектах») майже століття тому, окремі особливості словосполучень зафіксовано в Атласі української мови. Джерелом нашого дослідження стали тексти, вміщені в книзі «Східноpodільський родильний обряд: лексикографічний і текстовий описи» Т. М. Тищенко, текстах-додатках до дисертацій Г. Г. Березовської та Л. Б. Поліщук.

Синтаксис текстів формують складнопідрядні речення, серед яких за їх підрядною частиною виділяємо складнопідрядні з підрядними означальними, з'ясувальними, обставинними.

Мета цієї статті – розглянути специфіку складнопідрядних речень із підрядними означальними та з'ясувальними в говірках Східного Поділля.

Означальне підрядне речення пояснює підмет, додаток, присудок або інший головний член речення, виражений іменником чи іншою частиною мови, вжитою у значенні іменника, і відповідає на питання *який?* [5, с. 332]. Основним у формуванні складнопідрядного речення з підрядним означальним як специфічного утворення є відношення між означуваним і підрядним означальним реченням. Залежно від формального вираження цього відношення складнопідрядні речення поділяються на дві групи: 1) складнопідрядні речення з підрядними означальними відносного підпорядкування; 2) складнопідрядні речення з підрядними означальними сполучникового підпорядкування [5, с. 334].

Особливістю першого типу речень є те, що формальними показниками синтаксичного зв'язку між означуваним і підрядним реченнями є відносні займенники і займенникові прислівники. Отже, у складі цієї групи виокремлюємо дві підгрупи: а) складнопідрядні речення з підрядними означальними, приєднаними до означуваного відносними займенниками; б) складнопідрядні речення з підрядними означальними, приєднаними до означуваного за допомогою прислівникових відносних слів.

До першої підгрупи відносимо складнопідрядні речення з підрядними означальними, приєднаними за допомогою відносних займенників *який, котрий* та *що*, який має говірковий варіант *шо*. Наприклад: *Баба пови¹туха / це по¹жила жі¹нка / у **якої** їе зна¹на при¹нати роди* (Тищ., с. 215). *Ди¹тина / **яка** на¹роджуєца¹ ў со¹роц¹:і / кажут¹ ста¹рї л¹уди / буде здо¹рова і шчас¹лива* (Тищ., с. 227). *Ал¹аска / це ба¹лонова курт¹ка с¹ ка¹пойу / **яка** оп¹клад¹ана іс¹куствиним м¹ехом / ў нї хо¹дили мо¹лод¹ї л¹уди* (Бер., с. 362). *Гал¹стук ўд¹ївайут муш¹чини / **якї** роб¹лат на ви¹ликих роб¹отах* (Бер., с. 365). *Бан¹тоўка / це ск¹ладочки / **якї** їдут¹ дру¹г на дру¹га / назу¹стрїч **яг**би їдут¹* (Бер., с. 317). *Боти / це ви¹соке гу¹мове ўзу¹т¹.а / **яке** над¹ага¹йут¹ на че¹ре¹вики ў не¹году / або ўзим¹ку* (Бер., с. 321). *Лос¹кут / ку¹сочок к¹раму / **якї** ли¹шиўс¹.а п¹ісл¹.а пок¹ройу* (Бер., с. 355). *Пі¹лка / це р¹.ад¹нина / **шо** ско¹тин¹ї ни¹сум¹ їісти / с¹.іно / со¹лому* (Бер., с. 365). *Па¹ц¹.орки / це стр¹.ічки р¹.ізног¹о кол¹.ору / кіс¹ни¹ки / **шо** за¹пл¹.італи ў к¹.оси* (Бер., с. 322). *Ма¹.я / тон¹.ка тка¹.нина / по¹.р¹.їун¹.ано / **шо** ў ма¹.їу м¹.ожна ўд¹.іти* (Бер., с. 317). *Ман¹.кети / це час¹.ц¹ рука¹.ва / **шо** обл¹.ага¹.є кіс¹.ц¹* (Бер., с. 313). *Ма¹.натки / це ўс¹.о / **шо** ў тебе їе / чи ў ск¹.рин¹ї / чи ў шка¹.фу* (Бер., с. 348). *Крам / це л¹.уба ткан¹.у з¹.вої / **шо** ск¹.рут¹.ана / їїї ба¹.гато* (Бер., с. 337). Рідше мовці використовують для поєднання частин складнопідрядного речення відносне слово *котрий*: *Ді¹.теї / **кот**.р¹.ї на¹.роджувалис¹ п¹.ісл¹.а тих / **шо** ўми¹.рали при¹.родах / називали А¹.дамом і Ї¹.евоїу* (Тищ., с. 43).

Другу групу складнопідрядних речень із підрядним означальним становлять такі синтаксичні конструкції, в яких зв'язок між означуваним і підрядним реченням виражається за допомогою сполучних слів прислівникового походження *де, куди, звідки, коли*. У східноpodільських говірках найбільш вживаним у таких реченнях є спеціалізоване відносне слово *де*, що може бути замінене нейтральним відносним словом *який*: *Хаз¹.аїї / **де** (які) начи¹.нали буд¹.їїництво / ста¹.ралис¹.а хара¹.шо пригос¹.тити стро¹.їтїл¹.їу* (Пол., с. 382). *П¹.анка на со¹.роц¹.і / **де** (на якїй) пите¹.л¹.ки про¹.бу¹.вайут* (Бер., с. 336). *Ш¹.лиц¹.а на піжа¹.ку / на рука¹.ві / **де** (на якїй) приши¹.вайуц¹.а г¹.у¹.вики* (Бер., с. 354). *Міс¹.це б¹.рали ба¹.б¹.ки і за¹.копували у міс¹.ц¹.ах / **де** (в яких) не¹.ход¹.ат¹ л¹.уди* (Тищ., с. 203). *Воду т¹.реба вили¹.вати ў та¹.ке м¹.ісце / **де** (по якому) не¹.ход¹.ит¹ л¹.уц¹.ка но¹.га / чи п¹.ід **я**кес¹ д¹.ерево / шоб¹ туди л¹.уди не¹.хо¹.дили* (Тищ., с. 250).

Виокремлюємо групу складнопідрядних конструкцій, у яких підрядне речення також виконує атрибутивну функцію, але граматичним показником зв'язку між ним і означуваним є сполучники *що, як, щоб*. Специфічним для підрядних речень зі сполучником *що*, поряд із чисто атрибутивним зв'язком, як і в літературній мові, є наголошення на мірі, ступені або інтенсивності вираження ознаки. Такі речення є найбільш поширеними у східноpodільських говірках, наприклад: *Їе та¹.кії об¹.р¹.ад / **шо** ба¹.бі зли¹.вайут на руки* (Тищ., с. 51). *С¹.пинка / це в¹.ешалка / **шо** ч¹.іпл¹.ати го¹.дежу* (Бер., с. 347). Рідше вживаними є складнопідрядні речення із сполучниками *як, щоб*: *Ді¹.т¹.ам-пате¹.р¹.чатам їмїа да¹.вали (яке?) / **як** хто со¹.б¹.ї хо¹.т¹.їу* (Тищ., с. 107).

Значення ступеня вияву ознаки з цільовим або наслідковим відтінком властиве підрядним означальним реченням, показником синтаксичного зв'язку яких із означуваним є сполучник *щоб*. Підрядне речення в таких складнопідрядних у східноpodільських говірках оформлене як односкладне речення (По¹.вивач / це ш¹.нур та¹.кії / **щоб** т¹.існо пил¹.їнали (Бер., с. 133)), або двоскладне речення з присудком у формі минулого часу (*Ко¹.фточки та¹.кі / **щоб** ду¹.тина ни ца¹.рапалас¹ / чеп¹.чик чи ша¹.пка* (Тищ., с. 146)). В головному реченні при іменнику вживається займенник *такий*, за допомогою якого виділяється, наголошується ступінь або міра вияву ознаки, яка конкретизується, розкривається підрядним означальним реченням.

Як і в літературній мові, підрядне речення стоїть після слова, яке воно пояснює: Косово|ротка / це **ком·іп** / у **йа|кому ко|сен'к'і кра|йі** (Бер., с. 346). Г|возд'іки / це **с'і|р'ошки** / **ў ос|нов'і йа|ких їде шти|р'ок** / **йа|киї просу|вайут'** у **вухо** / а з **іншого** **боку од'а|гайут'** **зас'ц'і|б'ку** / **йа|ка три|має с'і|р'ошку** (Бер., с. 321). Зафіксовано поодинокі випадки, коли між означуваним словом і означальним реченням стоїть уточнююча обставина: Ран'ше **м'ісце за|копували дес'** під **деревом** **у дво|р'і** / **шо рос|те на под'є|р'їу** (Тищ., с. 148).

Складнопідрядним реченням з підрядним з'ясувальним (або «додатковим», як його називає І. К. Білодід) називається така синтаксична конструкція, в якій підрядна частина виступає у функції об'єктного визначника при дієслові, прикметнику, віддієслівному іменнику, прислівнику або ж конкретизує додаток головного речення, виражений займенником [5, с. 316]. У мовознавців існує різна класифікація підрядних з'ясувальних речень. І. К. Білодід такі речення називає складнопідрядними реченням з підрядними додатковими [5, с. 316]. Ф. Т. Жилко у своїй праці «Нариси з діалектології української мови» називає такі речення додатковими підрядними реченнями [2, с. 126]. Колектив авторів книги «Сучасна українська літературна мова» називають їх складнопідрядними реченнями з підрядними з'ясувальними [6, с. 744]. Всі ці назви мають право на існування, так як підрядне речення такого типу розтлумачує дієслово, предикативні прислівники, прикметники, віддієслівні і співвідносні з дієсловами іменники.

Дослідники вважають, що головна частина таких речень характеризується структурно-семантичною неповнотою, а підрядна частина компенсує цю неповноту [5, с. 744]. Найчастіше підрядні з'ясувальні пояснюють присудок: **Баба пови|туха / йа|ка ў** **першій раз спови|вайє / по|казує / йа|к пови|вати ду|тину** (Тищ., с. 244.).

На вибір сполучника або сполучного слова, яке буде приєднувати підрядне речення до головної його частини, впливають слова, від яких залежать підрядні речення. Найчастіше підрядні з'ясувальні речення залежать від слів із значенням:

– відчуття, почуття, психічні процеси (знати, помічати, чути тощо): **За|була** / **йа|к це з|вец'а** (Март., с. 796); **Н'є / н'є / н'є / напе|ред йа** **ни з|найу** / **шоб вики|дали** (Март., с. 802);

– мислення (згадувати, розуміти, передбачати тощо): **А йа ни з|найу** **доки йа ше тут** **буду** **ж|ити** (Март., с. 861); **До|пус'т'ім / ў нас бу|ло там зо три** **хат'і на се|ло** **під че|ре|пиц'ойу / то** **шч'і|талос'** / **шо це бага|ч'і** **були** (Пол., с. 372), **Йа|кшо шос' ў с'ім'ї** **не** **ладиц'а / бол'ї|ют'** / **то то|д'і ўже** **до|гаду|валис'** / **шо це чи** **м'ісце не** **таке** **в|брали / чи** **хату не** **то|д'і по|чали** **буду|вати** (Пол., с. 378); **За|була** / **йа|к з|вец'а** (Март., с. 796);

– мовлення (нагадати, розповідати, казати, говорити тощо): **Це** **зараз** **бат'ушка он** **ка|заў** / **шо т|реба пос|тити** **нав'іт' не** **ў п'іст / але жи|лат'ілно** **пос|тити ў** **сере|ду і** **п'їятниц'у** (Пол., с. 375); **Д'іт'ам ма|лим** **по|йасн'ували** / **шо ў ка|пуст'і на|ход'ат'** **д'ітеї / або** **при|носить** **ле|лека** (Тищ., с. 273); **За|ходили** **л'уди / то** **не** **ка|зали** / **шо не** **їди** (Тищ., с. 270);

– волевиявлення, спонукання (виявляти, хотіти, бажати, дозволяти тощо): **А так же** **хот'і|лос'а б** **шоб** **наше хот'а б / хот'я б** **хтос' із д'і|тей / хтос' о|дин / у** **мене т|ройє** **їйх хоч** **хтос' о|дин тут** **ли|шивс'а** (Март., с. 860).

Підрядна частина у складнопідрядних реченнях може приєднуватися або за допомогою сполучника чи сполучного слова, або без них. Відповідно до цього, підрядні з'ясувальні найчастіше приєднуються до головного речення за допомогою з'ясувальних сполучників *що, як, мов, наче, ніби* тощо та сполучних слів *як, хто, куди, де, який, чий*. Причому найчастіше в ролі сполучного засобу в реченнях цього

типу виступає сполучник *що* (*шо*) та *щоб* (*шоб*): усе казали / *шо* ў капусті нашіли ти^ебе (Тищ., с. 272); діт'ам малим по'ясн'ували / *шо* ў капусті на'ход'ат' дітеї / або при'носит' ле^нлека (Тищ., 272); ше сл'ід'ку|вали за тим / *шоб* |дери^ево ние к|лали наў|рест / бо то|ді|с|коро ў |хат'і по|йавиц'а по|коїн'ік (Пол., с. 398).

Зрідка підрядні з'ясувальні відносяться до сталих (лексикалізованих) словосполучень головної частини, таких, як: *дати слово, дати знати, спасти (спало) на думку, вбити собі в голову, дати голову на відруб, звернути увагу, мати гадку, мати на увазі* тощо.

Традиційно з'ясувальна частина стоїть після головної або в її середині, але обов'язково після того слова, до якого вона відноситься, наприклад: ну йак ни з'можу ўже соўс'ім / і то ни ска|жу / йак во'но |буде на |дал'ше (Март., с. 862);

Отже, специфіка східноpodільських складнопідрядних речень із підрядними означальними полягає в тому, що мовці віддають перевагу обмеженому колу засобів для поєднання означуваного і означального підрядного речення. Наше дослідження також показує, що серед підрядних з'ясувальних у східноpodільських говірках переважають з'ясувальні, в яких підрядна частина залежить від дієслів зі значенням мовлення. Серед сполучників і сполучних слів у складнопідрядних реченнях переважають сполучники *щоб* та *що*.

Список літератури

1. Бевзенко С.П. Українська діалектологія : [навч. посіб.для студ. філол.ф-тів унів і пед. ін-тів] / С.П. Бевзенко. – К.: Вища шк., 1980.
2. Жилко Ф.Т. Нариси з діалектології української мови. – К.: Наукова думка, 1966.
3. Рудницький Є. М. Зложене речення в гуманських діалектах / Є. М. Рудницький // Український діалектологічний збірник. – К., 1929. – Кн. 2. – С. 211-230.
4. Сучасна українська літературна мова: Підручник / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; За ред. М. Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – 414 с.
5. Сучасна українська літературна мова / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Вид-во «Наукова думка», 1972. – С. 332 – 343.
6. Шкурятяна Н. Г., Шевчук С. В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2007. – 823 с.: іл.

Джерела

АУМ І – Атлас української мови : в 3-х т. – Т. 1. Полісся, Наддніпрянина і суміжні землі / ред. кол.: І. Г. Матвіяс (голова), Я. В. Закревська та ін. – К. : Наук. думка, 1984. – 498 с., карт.

Бер. – Березовська Г. Г. Структурна організація та географія назв традиційного одягу та прикрас у східноpodільських говірках : дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Г. Г. Березовська. – К., 2011. – 393 с.

Март. – Говірки Черкащини. Збірник діалектних текстів (з додатком CD «Говірки Черкащини») / Упорядники: Г. І. Мартинова, Т. В. Щербина, А. А. Таран. – Черкаси, 2013. – 881 с.

Пол. – Поліщук Л. Б. Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноpodільських говірках : дис... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Поліщук Л. Б. – Умань, 2015. – 424 с.

Рудн. – Рудницький Є. М. Зложене речення в гуманських діалектах / Є. М. Рудницький // Український діалектологічний збірник. – К., 1929. – Кн. 2. – С. 211 – 230.

Тищ. – Тищенко Т. М. Східноpodільський родильний обряд : лексикографічний і текстовий описи / Т. М. Тищенко. – Умань : РВЦ «Візаві», 2014. – 392 с.

References

1. Bevzenko S.P. Ukrainian dialectology [teach. guidances for stud. of philol. faculties of univ. and ped.institutes] / S.P. Bevzenko. - K.: Higher School, 1980.
2. Zhyloko F.T. Essays on the Ukrainian dialectology. - K.: Naukova Dumka, 1966.
3. Rudnytsky E.M. Complex sentence in Human dialects / E.M. Rudnytsky // Ukrainian dialectological collection. - K., 1929. - Book. 2. - P. 211-230.
4. The modern Ukrainian literary language: Textbook / M. Ya.Pliushch, S.P. Bevzenko, N.Ya. Hrypas; Ed. M.Ya. Pliushch. - K.: Higher School, 1994. - 414 p.
5. The modern Ukrainian literary language / under total. ed. of I.K. Bilodid. - K: "Scientific Opinion", 1972. - P. 332 - 343.
6. Shkuratiana N.H., Shevchuk S.V. Modern Ukrainian literary language: Modular course: Teach. guidances. - K.: Higher School, 2007. - 823 p.: il.

Other resources

AUM - Atlas of Ukrainian language: in 3 vols. - V. 1. Polissia, over Dnieper and Adjacent lands / ed. col.: I.H. Matviias (Chairman), Ya.V. Zakrevska and others. - K: Scientific Opinion, 1984. - 498 p., maps.

Ber. - Berezovska H.H. Structural organization and geography of traditional clothes and jewelry names in the Eastern Podillia dialects: Candidate thesis Philological Sciences: speciality. 10.02.01 / H.H. Berezovska. - K., 2011. - 393 p.

Mar. – Dialects of Cherkasy region. Compilation of dialectal texts (with the CD addition «Dialects of Cherkasy region») / Compiled by: H.I. Martynova, T. V. Shcherbyna, A.A. Taran. - Cherkasy, 2013. - 881 p.

Pol. - Polishchuk L.B. Structural organization and geography of traditional construction names in the Eastern Podillia dialects: Candidate thesis Philological Sciences: speciality:10.02.01 / L.B. Polishchuk - Uman, 2015. - 424 p.

Rudn. - Rudnytsky E.M. Complex sentence in Human dialects/ E.M. Rudnytsky // Ukrainian dialectological collection. - K., 1929. - Book. 2. - S. 211 - 230.

Tysch. - Tyshchenko T.N. The Eastern Podillia maternity ritual: lexicographical and textual descriptions / T.N. Tyshchenko. - Uman: "Visavi", 2014. - 392 p.

Аннотация. *Статья посвящена изучению особенностей сложноподчинённых предложений в восточнославянских говорах, в частности сложноподчинённых с придаточными определительными и изъяснительными предложениями. Замечено, что диалектные особенности украинского языка активно изучались на фонетическом, лексическом и морфологическом уровнях. Диалектный синтаксис в научной литературе не представлен системно, что открывает широкие возможности для изучения синтаксического уровня украинского языка. Источниками исследования избраны диалектные тексты, собранные в говорах Восточного Подолья. В статье рассмотрено две группы сложноподчинённых определительных предложений (сложноподчинённые предложения с подчинительными определительными относительного подчинения и сложноподчинённые предложения с подчинительными союзного подчинения) и сложноподчинённые предложения с подчинительными изъяснительными, для чего и рассмотрено классификацию подчинительных изъяснительных предложений разными языковедами. Определено, что наиболее распространёнными в восточнославянских говорах среди подчинительных определительных предложений являются предложения с союзом *що*, которые указывают на меру, степень или интенсивность выражения признака. Выяснено, что подчинительные изъяснительные предложения чаще зависят от глагола, который имеет семантику мышления, волеизъявления, речи и побуждения. Подчинительная часть таких предложений может присоединяться с помощью*

союза или союзного слова или без них. Как и в литературном языке, подчинительное предложение стоит после того слова, которое оно объясняет.

Ключевые слова: синтаксис, подчинительное определительное предложение, подчинительное изъяснительное предложение, дополнительное предложение, союзы, союзные слова.

Abstract. The article is devoted to complex sentences used in the dialects of Eastern Podillia, including complex sentences with attributive subordinate clauses and elucidative subordinate clauses. It is done in the Ukrainian dialectology for the first time. Dialect features of the Ukrainian language were actively studied at the phonetic, lexical and morphological levels. Ukrainian dialects have been studied very little at the syntactic level. Though some researchers paid their attention to the syntax in their works, but still there are no good systemic works on it. It gives us an ample opportunity to study the syntax in the dialects of modern Ukrainian language. The source for the investigation were dialectological texts collected in the Eastern Podillia.

Two groups of complex sentences with attributive clauses (complex sentences with attributive subordinate clauses of relative subordination and complex sentences with attributive subordinate clauses of prepositional submission) and complex sentences with elucidative subordinate clauses were examined in the article.

The classification of elucidative subordinate clauses of different linguists was also analyzed.

It was determined that the most common attributive subordinate clauses in Eastern Podillia dialects were the clauses with the conjunction that, which emphasized the extent or degree of intensity of expression the attribute. Elucidative subordinate clauses often depend on the verb, which carries the knowledge of thought, expression of will and thought, speech, inducement. The subordinate clause of such sentences can be joined either with the help of a conjunction or a connecting word or without them. Like in a literary language the clause stands after the word it explains.

Keywords: syntax, attributive subordinate clause, elucidative subordinate clause, objective clause, conjunctions, connecting words.

УДК 81'38

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНЕ УСКЛАДНЕННЯ РЕЧЕННЯ ОДНОРІДНИМИ ДРУГОРЯДНИМИ ЧЛЕНАМИ В ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ І. ФРАНКА (НА МАТЕРІАЛАХ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ «ПЕРЕХРЕСНІ СТЕЖКИ»)

ТЕРЕФЕРА Альона Сергіївна, викладач кафедри української мови та культури НН ГМІ Національного авіаційного університету (м.Київ), аспірантка Львівського національного університету ім. І. Франка (м. Львів)

Анотація. Наукове дослідження присвячено розгляду питання стилістичного синтаксису, а саме характеру однорідності в системі однорідних другорядних членів речення у художньому творі І. Франка «Перехресні стежки». Стаття є актуальною за відсутності окремих мовознавчих розвідок, присвячених вивченню однорідних членів речення у художніх творах І. Франка та стилістичному потенціалу простих речень, ускладнених однорідними рядами.

У статті розглянуті основні теоретичні аспекти вивчення явища однорідності та практичні напрацювання, що полягали в проведенні якісного функціонально-

© А. С. Терещера, 2016